

FORSKNINGSETISKA DELEGATIONEN

Verksamhetsplan för tiden 1.2.2013–31.1.2016

Forskningsetiska delegationen (TENK) grundades år 1991 för att behandla etiska frågor med anknytning till vetenskaplig forskning och för att främja forskningsetiken (Förordning om forskningsetiska delegationen 1347/1991). Den första delegationen inledde sin verksamhet år 1992. Forskningsetiska delegationen delar kansli med Vetenskapliga samfundens delegation (VSD) i Helsingfors. Mer information på delegationens webbplats www.tenk.fi.

Delegationens uppgifter

Den av undervisnings- och kulturministeriet tillsatta forskningsetiska delegationen skall enligt förordningen:

1. göra framställningar och avge utlåtanden till myndigheter i forskningsetiska lagstiftningsfrågor och andra forskningsetiska frågor
2. fungera som sakkunnigorgan vid utredningen av forskningsetiska problem
3. ta initiativ för främjande av forskningsetik samt främja diskussionen om forskningsetik i Finland
4. följa den internationella utvecklingen inom sitt område och aktivt delta i internationellt samarbete samt
5. sprida information om forskningsetiska frågor.

Sammansättning

Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte de nuvarande medlemmarna i forskningsetiska delegationen för perioden 1.2.2013–31.1.2016. Ordförande under föregående period kansler Krista Varantola från Tammerfors universitet fortsätter som ordförande för delegationen. Vice ordförande är professor Markku Helin från Åbo universitet. Delegationens sammansättning:

Kansler, professor Krista Varantola (Tammerfors universitet), ordförande,
Professor Markku Helin (Åbo universitet), vice ordförande,
Enhetsdirektör Arja Kallio (Finlands Akademi),
Överlärare Jyrki Kettunen (Arcada),
Universitetslektor, docent Pekka Louhiala (Helsingfors och Tammerfors universitet),
Forskningsdirektör Per Mickwitz (Finlands miljöcentral),
Professor Kirsi Saarikangas (Helsingfors universitet),
Professor Ari Salminen (Vasa universitet),
Chef för juridiska frågor Ari Suomela (Tekes),
Professor Pirkko Walden (Åbo Akademi).

Som delegationens sekreterare fungerar forskningsetiska delegationens generalsekreterare docent Sanna Kaisa Spoof.

Verksamhetsplan 1.2.2013–31.1.2016

1. Strategiska tyngdpunkter

Forskningsetiska delegationen främjar god vetenskaplig praxis genom att utarbeta och revidera nationella anvisningar och rekommendationer samt påverka internationella rekommendationer inom forskningsetiken. Forskningsetiska delegationen understryker betydelsen av upplysning och undervisning i främjandet av forskningstiken och förebyggandet av oredlighet i forskningen. Forskningsetiska delegationens anvisning *God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den (GVP 2012)* som trädde i kraft den 1 mars 2013 ålägger forskningsorganisationer att anordna undervisning i forskningsetik. Under tiden 2013–2015 ligger fokus för forskningsetiska delegationens verksamhet allt tydligare på expertuppdrag såväl då det gäller uppföljning av forskningsetisk verksamhet som skapande av god forskningsetisk verksamhetskultur inom nationellt och internationellt samarbete.

I enlighet med sina ständiga mål skall forskningsetiska delegationen

1. stärka verksamhetskultur som iakttar forskningsetiska principer,
2. utöva forskningsetisk upplysning och undervisning,
3. utveckla utredningsprocessen för misstankar om fusk,
4. arbeta för ett närmare samarbete nationellt och internationellt samt påverka den internationella utvecklingen inom branschen
5. utveckla interaktiv informationsgång och
6. utnyttja god internationell praxis i den finländska forskningsetiska kulturen samt göra konstaterat goda finländska forskningsetiska anvisningar kända.

De viktigaste uppgifterna och tyngdpunkterna för verksamheten under 2013–2015 för forskningsetiska delegationen är att

- samordna undervisningen i god vetenskaplig praxis och forskningsetik vid universiteten, i synnerhet inom doktorsprogram, samt i yrkeshögskolor och övriga forskningsorganisationer genom att även i mån av möjlighet utnyttja internationellt samarbete och undervisningsmaterial,
- främja inledandet av fortbildning i forskningsetik för forskare och vid behov utbildning för utbildare inom branschen,
- få det vetenskapliga samfundet att förbinda sig till forskningsetiska delegationens forskningsetiska anvisningar i allt större utsträckning,
- inleda statistikförändring av GVP-kränkningar och utlåtanden om etisk förhandsbedömning för den s.k. humanvetenskapliga forskningen,
- följa upp ibruktagandet av elektronisk plagiatidentifiering vid högskolor,
- föra fram etiska specialfrågor i anslutning till ledning av forskning,
- ge anvisningar för etiska problem i anslutning till handledning och bedömning av lärdomsprov,
- förebygga problem i anslutning till upphovsrätt och publicering och
- lyfta fram etiska specialfrågor i anslutning till delning av elektroniskt datamaterial inom den öppna vetenskapen och forskningen (open data, data sharing).

Istället för en årlig verksamhetsplan övergick forskningsetiska delegationen år 2013 till att utarbeta sin verksamhetsplan för varje treårsperiod för delegationen. För varje kalenderår bekräftas dock separat tyngdpunkterna och de viktigaste åtgärderna för verksamheten.

2. Främjande av god vetenskaplig praxis

Forskningsetiska delegationen hanterar fortsättningsvis misstankar om kränkning av god vetenskaplig praxis och begäranden om utlåtande, och strävar samtidigt efter att med sin verksamhet förebygga vetenskapligt fusk. Till

målen för perioden hör att främja ibruktagandet av den reviderade GVP-anvisningen och följa upp implementeringen, samt att få det vetenskapliga samfundet att förbinda sig till anvisningen i allt större utsträckning.

Till GVP-anvisningen som reviderats år 2012 tillsammans med det vetenskapliga samfundet hade i mars 2013 sammanlagt 67 forskningsorganisationer förbundit sig – samtliga Finlands universitet och nästan alla yrkeshögskolor, samt största delen av forskningsinstituten. En lista på de organisationer som förbundit sig till anvisningen finns på forskningsetiska delegationens webbplats.

Forskningsetiska delegationen har som mål att skapa ett system som gör det möjligt för så många vetenskapliga sällskap och stiftelser och fonder som finansierar forskning som möjligt att förbinda sig till GVP-anvisningen utan att de åläggs förundersöknings- och undersökningsskyldighet enligt processen. De kunde således förutsätta att deras medlemmar och de som får forsknings- eller publiceringsbidrag iakttar god vetenskaplig praxis. På detta vis skulle även de forskare som inte är i ett anställningsförhållande med en forskningsorganisation omfattas av GVP-anvisningen.

Forskningsetiska delegationen samordnar anordnandet och regional implementering av etisk förhandsbedömning för de s.k. humanvetenskaperna eller de vetenskaper som inte omfattas av lagen om medicinsk forskning. I mars 2013 hade totalt 56 finländska högskolor och övriga forskningsorganisationer med sin underteckning förbundit sig att följa forskningsetiska delegationens anvisning *Etiska principer för humanistisk, samhällsvetenskaplig och beteendevetenskaplig forskning och förslag om ordnande av etikprövning*. För detta arbete har forskningsetiska delegationen utsett en uppföljningsarbetsgrupp för tvåårsperioden 2012–2014. Ordförande för arbetsgruppen är professor Risto Turunen från Östra Finlands universitet och vice ordförande är utvecklingschef Arja Kuula från Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv. Till övriga medlemmar valdes två av forskningsetiska delegationens medlemmar under föregående period, överlärare Irma Mikkonen från yrkeshögskolan Savonia och forskningsprofessor Jussi Simpura från Institutet för hälsa och välfärd.

För att stärka verksamhetskulturen inom etisk förhandsbedömning och skapa en enhetlig utlåtandepaxis samt främja samarbetet mellan kommittéer anordnar forskningsetiska delegationen diskussionstillfällen och branschspecifika seminarier för experter. Tillsammans med de etiska kommittéerna arrangeras gemensamma seminarier även i samband med tvärvetenskapliga evenemang och forskarseminarier.

Meritförteckningsmodellen för forskare som publicerades i november 2012 i samarbete med Finlands Akademi, Finlands universitet UNIFI rf och Rådet för yrkehögskolornas rektorer Arene rf görs känd och rekommenderas inom alla vetenskapsområden för omfattande ibruktagande. Modellen upprätthålls och uppdateras vid behov på forskningsetiska delegationens webbplats på finska, svenska och engelska.

3. Utveckling av undervisningen i forskningsetik

De högskolor och forskningsorganisationer som förbundit sig till GVP-anvisningen är skyldiga att anordna undervisning i forskningsetik. Då man talar om undervisning i forskningsetik bör man göra skillnad på å ena sidan branschspecifik forskningsetik och å andra sidan främjande av god vetenskaplig praxis som omfattar samtliga vetenskapsområden, eller att forskaren är ärlig och oberoende, på engelska research integrity. Forskningsetiska delegationen anser det särskilt viktigt att branschspecifik forskningsetik är en del av den normala undervisningen i forskningsmetoder inom varje vetenskapsområde, och inte en separat del åtskild från den övriga undervisningen. Exempelvis hör det till uppgifterna för varje enhet som undervisar forskare att behandla specialfrågor inom god vetenskaplig praxis på undervisningsområdet som en del av utbildningsprogrammet för forskare. Högskolorna anordnar undervisning i god vetenskaplig praxis för grund- och fortsättningsstuderande samt svarar för att motsvarande utbildning ges högskolepersonalen. Forskningsetiska delegationen främjar inledandet av forskningsetisk fortbildning för forskare och utbildning för utbildare inom branschen.

Forskningsetiska delegationen är regelbundet i kontakt med högskolorna och representanter för olika vetenskapsområden för att ta reda på vilka ämnen kunde vara aktuella för seminarier och vilka

undervisningsformer och undervisningsmaterial som efterfrågas. Exempelvis utreder forskningsetiska delegationen tillsammans med undervisnings- och kulturministeriet hur internationella webbundervisningspaket kunde anpassas för användning i Finland.

Forskningsetiska delegationen fortsätter skriva om fall där god vetenskaplig praxis frångåtts som anonyma, de anonyma beskrivningarna används i verksamhetsberättelser och undervisning. Utgående från GVP 2012-anvisningen förnyas forskningsetiska delegationens diaserier för undervisning. De kommer även i fortsättningen att finnas på forskningsetiska delegationens webbplats, där det får användas fritt förutsatt att källan anges.

Forskningsetiska delegationen arrangerar varje år *Etikdagen* avsedd för forskare och experter i samarbete med aktörer inom etikbranschen och övriga samarbetspartner. Forskningsetiska delegationen arrangerar regelbundet även övriga expertseminarier inom den egna branschen. Dessutom bereder forskningsetiska delegationen och de övriga etiska delegationerna en gemensam session i samband med *Vetenskapsdagarna* år 2015.

Ordförande, generalsekreterare och medlemmarna i forskningsetiska delegationen deltar som föreläsare vid flera undervisningstillfällen i högskolor och övriga forskningsorganisationer.

4. Utveckling och uppföljning av GVP-processer

I forskningsetiska delegationens reviderade anvisning *God vetenskaplig praxis och handläggning av avvikelser från den (GVP 2012)* som trädde i kraft den 1 mars 2013 beaktas förändringar och utmaningar i den forskningsetiska atmosfären under de senaste tio åren, såsom den starka internationaliseringen inom det vetenskapliga samfundet. Anvisningarna och utredningsprocesserna för kränkningar har dock förblivit oförändrade i grunden jämfört med GVP-anvisningen 2002. I övergångsskedet 2013–2015 är forskningsetiska delegationen tvungen att tillämpa bägge GVP-anvisningar parallellt. Finlands nationella anvisningar överensstämmer med internationella forskningsetiska rekommendationer. Forskningsetiska delegationen strävar även efter att påverka arbetet med att utveckla de internationella anvisningarna.

Då man utreder forskningsetiska problem är det viktigt att rättsskyddet för samtliga parter – även den som framfört misstanke – garanteras. Forskningsetiska delegationen anordnar regelbundet diskussionstillfällen och seminarier om GVP-processen.

Forskningsorganisationerna är skyldiga att anmäla alla misstankar om GVP-kränkning som kommit till deras kännedom till forskningsetiska delegationen. Utöver detta anser forskningsetiska delegationen att det finns behov för att man i Finland börjar föra statistik över hur vanligt exempelvis plagiat är vid högskolor såväl vid grund- som fortsättningsstudier och även i det egentliga forskningsarbetet. Samtidigt funderar man kring sätt att införskaffa information om tveksam verksamhetskultur som förekommer inom olika vetenskapsområden och grogrunden för forskningsfusk samt den verkliga mängden kränkningar av god vetenskaplig praxis. Det skulle även finnas behov av informationsgång mellan universiteten exempelvis om personer som fuskat då de ansöker om fortsätta studier. Forskningsetiska delegationen tar fortsättningsvis inte ställning i vetenskapliga tvister eller till kvaliteten på forskning, såsom doktorsavhandlingar.

5. Nätverksbildning

Forskningsetiska delegationen deltar i den nationella och internationella forskningsetiska diskussionen i vetenskapliga och akademiska forum samt genom såväl vetenskapliga som lättfattliga föredrag och artiklar och ställningstaganden. Ordförande, generalsekreterare och medlemmar deltar aktivt i seminarier och möten om forskningsetik. Forskningsetiska delegationen utvecklar sätt att verka som ökar dialog, utöver med högskolorna och forskningsorganisationerna även med arkiv, stiftelser och övriga finansiärer av forskning samt vetenskapliga sällskap. Forskningsetiska delegationen har som mål att årligen göra en egen studieresa och hålla ett möte på en högskoleort utanför huvudstadsregionen.

Forskningsetiska delegationen har ett aktivt samarbete med organisationerna inom det europeiska vetenskapliga samfundet, såsom övriga nordiska aktörer, Europeiska kommissionen, OECD och *Science Europe* samt övriga expertinstanser inom branschen. Delegationens ordförande är Finlands representant i *ALLEA*:s ständiga kommitté *Science and Ethics* som arbetar med forskningsetik. Generalsekreteraren deltar i *ENRIO*:s (nätverket för de europeiska nationella forskningsetiska byråerna) möten.

Global nätverksbildning fortsätter i mån av möjlighet i samband med studie- och seminarieresor. Forskningsetiska delegationen deltar i maj 2013 i den forskningsetiska världskongressen i Montreal, där ordförande och generalsekreterare presenterar det finländska GVP-systemet. *World Conference on Research Integrity* är ett utmärkt forum för budskapet att den finländska modellen för hantering av misstankar om fusk är fungerande och håller hög standard internationellt sett. Forskningsetiska delegationen följer med vidareutvecklingen av teman som lyfts fram på världskongresser i EU, OECD och i övriga forum.

Forskningsetiska delegationen främjar erhållande av EU-forskningsfinansiering för forskningsetik och ansvarsfull forsknings- och innovationsverksamhet, för att främja god vetenskaplig praxis i Finland och Europa. Forskningsetiska delegationens generalsekreterare deltar i beredningen av *Horisont 2020*-programmet som samordnas av Finlands Akademi. Forskningsetiska delegationen kommer med idéer för och följer upp planeringen av projekt och fungerar vid behov som projektpartner och sakkunnig genom VSD.

Forskningsetiska delegationen deltar i *NordForsk*:s etiska expertnätverk. Forskningsetiska delegationen följer även aktivt verksamheten för de övriga europeiska organisationerna som behandlar forskningsetik, såsom The European Group on Ethics in Science and New Technologies *EGE* och The European Conference of National Ethics Committees *COMETH*. Forskningsetiska delegationens representant deltar i mån av möjlighet i de europeiska etikkommittéernas årliga möten (t.ex. *NEC-forum*).

Finlands nationella etiska delegationer – forskningsetiska delegationen, *riksomfattande etiska delegationen inom social- och hälsovården (ETENE)* och *nationella kommittén för medicinsk forskningsetik (TUKIJA)* samt bl.a. *delegationen för bioteknik (BTNK)* och *gentekniknämnden (GTLK)* – har sedan länge samarbetat. Ordförande och generalsekreterare för delegationerna samlas fortsättningsvis regelbundet för att utbyta erfarenheter om aktuella forskningsetiska frågor.

Forskningsetiska delegationen arbetar tillsammans med VSD och systerdelegationerna som verkar i anslutning till denna, dvs. delegationen för vetenskapsakademierna i Finland (TANK) och delegationen för informationsspridning (TJNK), för att göra finländsk forskning och vetenskap känd bland annat då det gäller internationalisering av forskning och dess kvalitet, att göra vetenskapen mer lättförståelig, det vetenskapliga samfundets utmaningar och ansvarsfull vetenskaplig kommunikation.

6. Att informera

Forskningsetiska delegationen arbetar aktivt med att informera och ge råd till intressentgrupper och den större allmänheten; även till utländska forskare som arbetar i Finland. Forskningsetiska delegationen ger information om den egna verksamheten och de egna verksamhetsmodellerna även i internationella forum. Den viktigaste informationskanalen är forskningsetiska delegationens egna webbplats på adressen www.tenk.fi. För webbplatsen produceras aktuell information och på sidorna upprätthålls en lista på länkar till webbplatser för aktörer inom den forskningsetiska branschen. *Etikdagen* har en egen webbplats.

Även intervjuer med medlemmar i forskningsetiska delegationen, föredrag och artiklar är viktiga för att göra forskningsetiska delegationens målsättningar kända. Då man informerar samarbetar man med VSD och undervisnings- och kulturministeriet.

Den tryckta GVP 2012-anvisningen kan beställas avgiftsfritt på forskningsetiska delegationens kansli. Samtliga forskningsetiska delegationens anvisningar och material, såsom verksamhetsberättelser, är tillgängliga på finska, svenska och engelska.

Grundandet av en gemensam webbportal för de nationella etiska delegationerna främjas. Revidering av forskningsetiska delegationens presentationsmaterial och produktion av detta på olika språk övervägs i förhållande till tidtabellen och utvecklingen för *Research.fi*-tjänsten i anslutning till VSD.

7. Delegationens resurser

År 2013 har delegationen en generalsekreterare och en deltidsanställd assistent. Delegationsmedlemmarnas arbetsinsats vid sidan av det egna arbetet utgör en betydande del av forskningsetiska delegationens verksamhet. Delegationen kan anställa visstidsanställd arbetskraft eller införskaffa inköpta tjänster om projektfinansieringen eller den övriga finansieringen tillåter detta. Forskningsetiska delegationen kan delta som partner i EU-projekt eller övriga projekt, t.ex. inom ansvarsfull forsknings- och innovationsverksamhet.

Forskningsetiska delegationen anvisades år 2013 inalles 126 000 €, varav 35 000 € öronmärktes för publikations-, översättnings-, seminarie- och resekostnader. VSD tillhandahåller merparten av den infrastruktur som forskningsetiska delegationen fordrar, såsom lokaler, internetanslutning och ekonomisk administration. Ett avtal om principerna för prissättningen av de tjänster som VSD tillhandahåller för forskningsetiska delegationen utarbetas under perioden. Tyngdpunkten för utgifterna under perioden ligger på förebyggande arbete, såsom främjande av ny forskningsetisk utbildning, expertseminarier samt nationell nätverksbildning och internationell verksamhet.

För att klara av sina uppgifter, såsom satsningar på förebyggande verksamhet, uppföljning av den forskningsetiska situationen, de striktare tidsfristerna som ingår i GVP 2012-anvisningen samt stärkande av internationalisering av verksamheten, behöver forskningsetiska delegationen utökade resurser. Forskningsetiska delegationen, VSD och undervisnings- och kulturministeriet förhandlar sinsemellan och fastställer nivån på de extra anslag och den personal som forskningsetiska delegationen har behov av. Att stärka forskningsetiska delegationens verksamhet är en väsentlig del av VSD:s strategiarbete och utvecklingsprogram under år 2013, som förutsätts av finansären för verksamheten, undervisnings- och kulturministeriet.

Denna verksamhetsplan har godkänts vid forskningsetiska delegationens möte den 23 april 2013.

Krista Varantola, ordförande

Sanna Kaisa Spoof, generalsekreterare